

Zanati Sarajeva

Pored primitivne, gotovo još nekultivirane produkcije selaka, gro naših zanatlija u Sarajevu skoro još uvijek na prvo primitivnom nivou. Da bude sasvim jasno treba naglasiti da se u ovom primitivnosti nalaze dva elementa: primitivno razvijaju i primitivnije zanati.

Urođeni zanati i zanatlija bili se proizvodnom esnafu za grc. To je nekada najkarakterističnije obilježje. Šta više, zanatlije rade u malim sopstvenim prostorijama koje im ujedno služe kao trgovina. Zanatlija ima diferencijaciju: fabrike i sirovinu, u glavnom, selo. Čitav esnaf proizveden od naših primitivnih zanatlija koji rade za trgovačke konzumira gotovo isključivo selo. Ovi esnafu koncentrisani su na Bašcharšiji i smješteni u malim prostorijama. Epa ovakvih zanatlija je u Evropi davno minulo. Bašcharšija sa svojim esnafima nas podsjeća na dvorove feudalnih feudala. U zapadnoj Evropi nema više ovakvog primjera. Još po nekim našim običajima esnafu u formi kućne industrije na selu. U ostalim delovima naše Kraljevine sve ovo što se kod nas na Bašcharšiji proizvodi je predmet produkcije svoje kućne industrije. Izuzetak treba samo izradu posuđa od bakra kao bosanski specijalitet. U ostalim krajevima naše zemlje na selu proizvodni esnaf se prodaje na sajamima. Esnafu naše Bašcharšije kao varoški obrt izgubili su već oдавно svoj relon a etr. Oni ne se postepeno preneli na selo ili zamjeniti fabričkom industrijom. Taj proces je zdrav i prirodan. Sarajevo ne izgubiti nešto od svoje sredovekovne folklorne. Nekoliko stotina esnaflija će otići u kadar industrijskog proletarijata i tako će se završiti jedna faza u razvitku našeg priarednog života.

Sam ovog naročnog zanatskog žanra koji je oličec u reči Bašcharšija. Sarajevo poseduje i lep kadar zanatlija koji se u svakoj modernoj varoši uz građevnu delatnost razvijaju. To je najzdraviji deo zanatlija koji se mogao normalno da razvija i usavršava. Ti zanati, koji svoju egzistenciju zasnižu na građevnoj delatnosti nalaze se danas u očajnoj кризи, koja slični punoj zamrlosti. Osnovni razlog te krize, koja se približuje očitoj katastrofi, leži u opštim priarednim prilikama. Za nas je ovaj od interesa tek jedan pravac u kome se ovo stanje ispoljava, a taj je ne malo potpuna zamrlost građevne delatnosti. Taj frakat odlučno deluje na stanje i živostnost zanata. Tek u poslednje vreme priše se opravke na nekim izradama i to sezonski unosuje jedni mali deo zanatlija, naročito bojanija. Od ostalih zanata, koji nisu vezani uz građevnu delatnost, pada u oči veliki broj slikara (preko 200 obrtnika) i pekara (94 obrtnika). Jedna velika mašinska mehanizirana pekara potpisuje za jedan čas naše primitivne neracionalne i neekonomične pekare, a isto će tako fabričarska upala deprimovati broj slikara. Onda se još nalaze veliki broj slikara (10

12

обртница). Među ovima najviše je muslimanskih zapremaja. I ovaj esnaf u ovoj formi će najvjerovatno za nekoliko godina nestati.

Poručak ovih ovih zanata, u najdaljoj prave, Sarajevo je dobio najmanje broj zanata. Mehanicari i električari su sada dostojno nastupaju.

Zanimljivo je konstataovati da je veći broj sarajevskih zanatlija vrlo siromašni, a da radi obično samo sopstvenim sa nekoliko šeraga. Svi izbegavaju, radi nezgodne uposlenosti, najamnog radnika. Najveći broj sarajevskih najamnih radnika, zanatlija, arsobuje željeznička radionica i svoje radionice.

Kako se u svu državni nadležstva uvijek partokratstva, to ono na naše zanatlije, naročito na njihovu kvalifikovanost, deluje vrlo destruktivno.

Usled opitnog pauperizovanja opaža se težnja novog pokolenja da se obrazuje u kakvoj produktivnoj struci. Ova težnja je osobito jaka kod muslimana koji su ekonomskom krizom najteže pogođeni. Međutim, usled neuposlenosti zanatlija ne mogu da prime ni izdaleka onaj broj šeraga koji im se nudi. Da deca ne ostanu bez zanimanja roditelji ih obično šalju u škole i tako se umnožava intelektualni proletarijat.

Sarajevo poseduje i jedan velik broj zanatlija uposlenih u umetnom obrtu. Ima mnogo gravera i vrlo vештих филиграмских радника. I ovaj obrt pada se u opadanju. Nego ako hoćemo da spasemo od potpune propasti, moramo preneti na selo u formi kućne industrije. Od uvek je vezivo i ručni rad naših žena igrao veliku ulogu kućanstvu. Vezivo i ručni radovi imali su do sada vanredno veliku upotrebnu vrednost, ali gotovo nikakve prometne vrednosti. Tu sada nastaje izmena. Upotrebna vrednost opada a prometna raste. Interes tržišta za taj esnaf postaje sve veći.

Umetni obrt, danas sutra, postaje važna privredna grana kod nas, te će biti u stanju, ako se dobro organizira, da zaposli velik broj radnika. Tim pre što će ostali obrti, u današnjem obliku, nestati i biti zamenjeni fabrikama.

Abo Koen